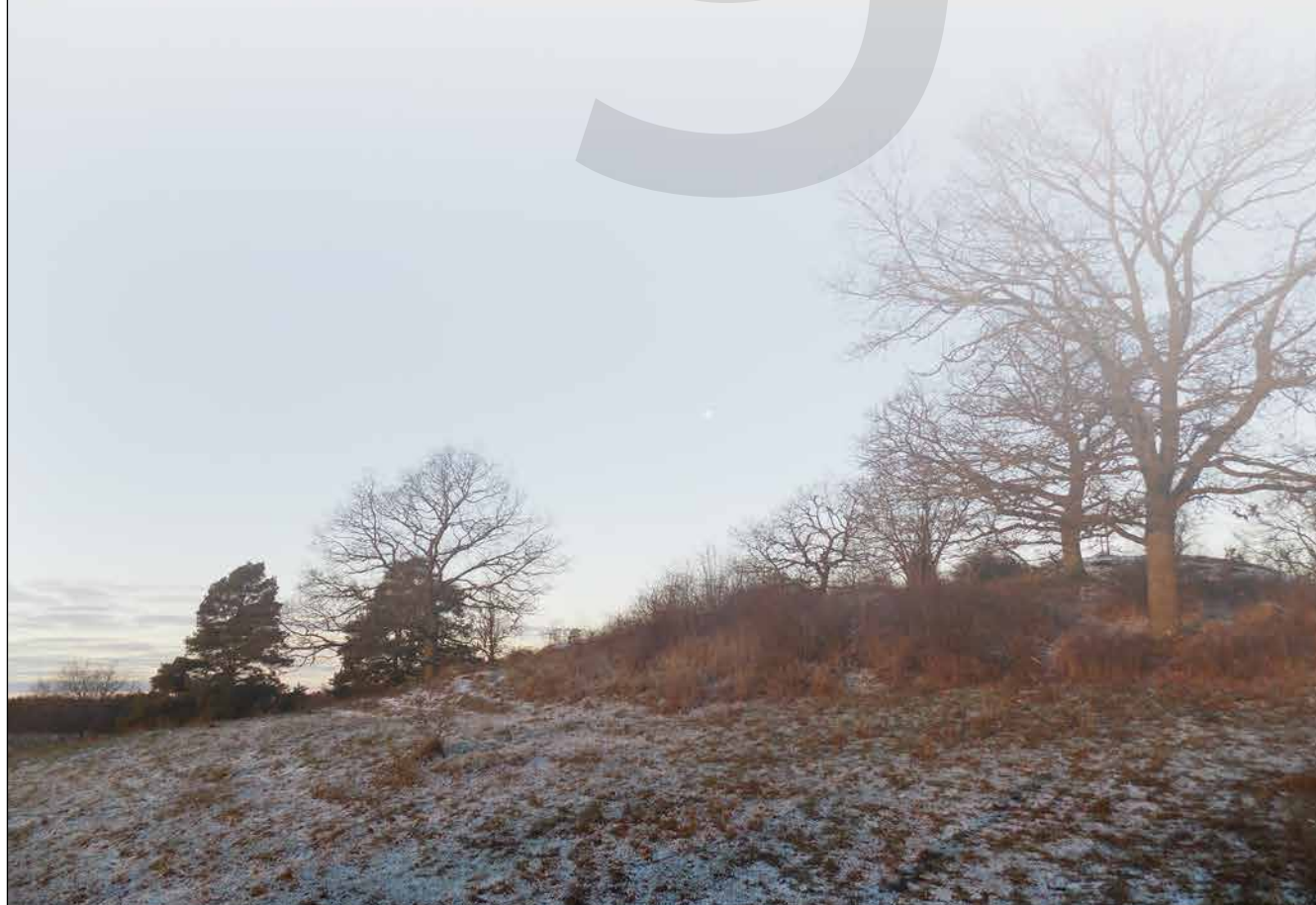
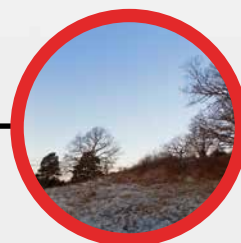

Boplatsområde i Gåsinge-Dillnäs

L1985:9982, L1984:191, L2019:282, L2019:283, L2019:284

Davidstad 1:4 och 1:5, Gåsinge-Dillnäs
Gnesta kommun, Södermanland

Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Södermanlands län med platsen för
schaktningsövervakningen markerat i rött.*

© 2019 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2019:12

Författare Erica Strengbom

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Gryning över grav- och boplatssområdet L1984:191.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2019:12

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Boplatsområde i Gåsinge-Dillnäs

L1985:9982, L1984:191, L2019:282, L2019:283, L2019:284

Davidstad 1:4 och 1:5, Gåsinge-Dillnäs

Gnesta kommun, Södermanland

Erica Strengbom

Lst dnr 431-6377-2018

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Södermanland
Kommun	Gnesta
Landskap	Södermanland
Socken	Gåsinge-Dillnäs
Fastigheter	Davidstad 1:4 och 1:5
Fornlämningsnummer	L2019:282, L2019:283, L2019:284
Lämningstyp	Boplatsområde, härd, övrigt
Datering	Romersk järnålder/folkvandringstid

Typ av undersökning	Arkeologisk underökning, schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-11-08
Länsstyrelsens diarienummer	431-6377-2018
Arkeologgruppens projektnummer	Ag2018_85

Projektledare	Erica Strengbom
Fältpersonal	Erica Strengbom

Undersökningstid	2018-11-22 till 2018-11-26
Undersökt yta	270 m ² , 310 löpmeter
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

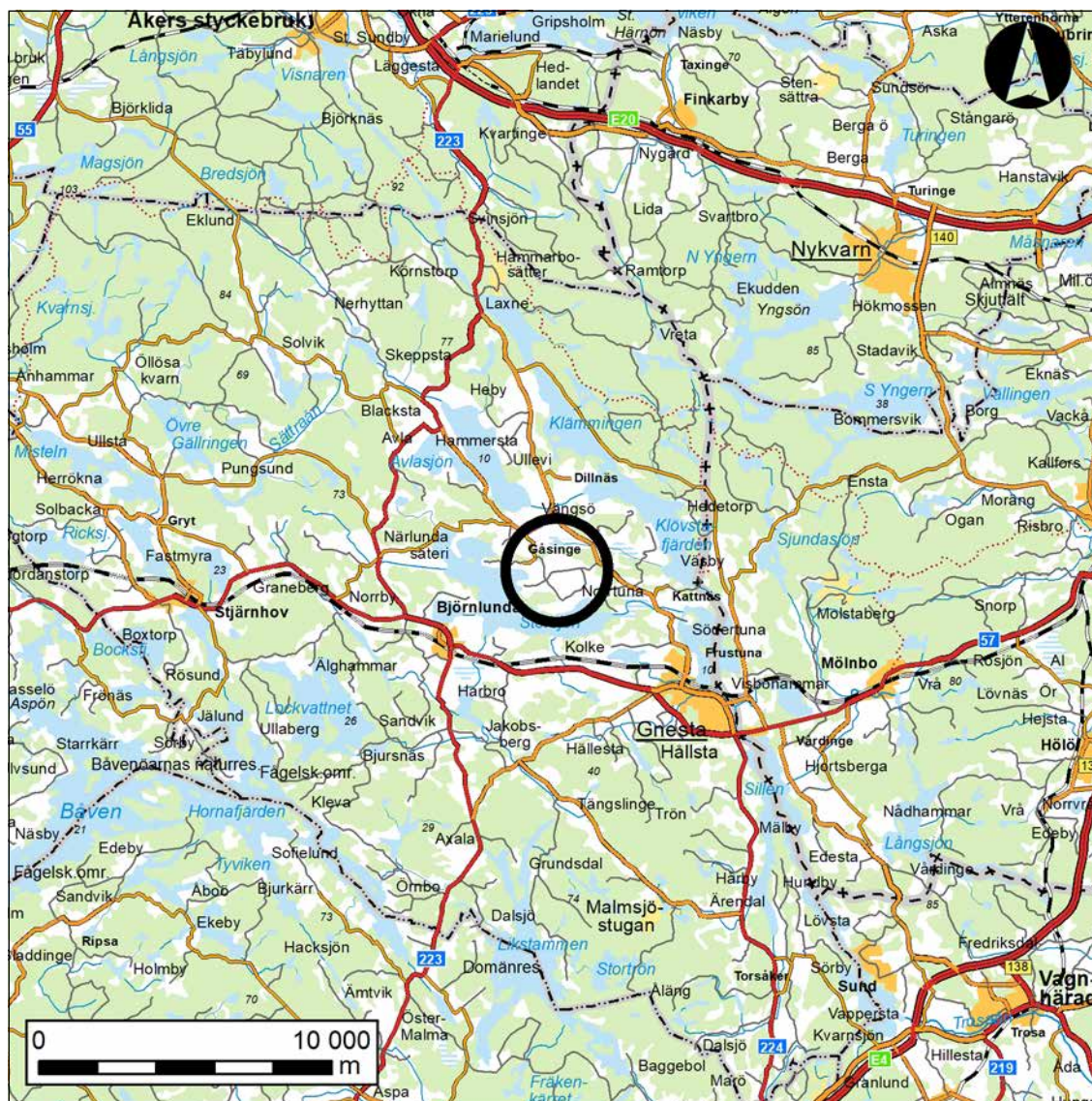
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Fynd nr 1 förvaras hos Arkeologgruppen i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	6
Tidigare undersökningar.....	6
Syfte och frågeställningar	8
Metod	8
Resultat.....	10
Delområde 1.....	10
Delområde 2.....	15
Tolkning.....	17
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	17
Referenser	19
Bilagor	20
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	<i>20</i>
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell</i>	<i>21</i>
<i>Bilaga 3. Fyndtabell</i>	<i>21</i>
<i>Bilaga 4. Vedartsanalys</i>	<i>22</i>
<i>Bilaga 5. ¹⁴C-analys</i>	<i>23</i>

Figur 1. Karta över Gåsinge-Dillnäs med den aktuella undersökningsplatsen markerad med svart. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

I samband med schaktning för markbunden elkabel i Davidstad, Gåsinge-Dillnäs har Arkeologgruppen AB utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Undersökningen resulterade i åtta nyfunna lämningar som visar på aktiviteter i området under både förhistorisk tid och historisk. Lämningarna bestod av härdar, stolphål och gropar. Kol från en av härdarna har ¹⁴C-daterats till perioden romersk järnålder/folkvandringstid.

Inledning

Vid schaktning inför nedläggning av elkabel inom fornlämningsområdena för fornlämningarna L1985:9982 (gravfält) och L1984:191 (grav- och boplatsområde) gjorde Länsstyrelsen bedömningen att det krävdes en arkeologisk schaktningsövervakning i samband med arbetet. Beslut i ärendet togs av Länsstyrelsen i Södermanland (431-6377-2018). Arkeologgruppen AB utförde arbetet under tre dagar i november månad 2018. Betalningsansvarig var Vattenfall Eldistribution AB.

Bakgrund och kulturmiljö

Undersökningsområdet ligger på en udde invid Storsjön. Landskapet är ett öppet jordbrukslandskap där topografin består av ett större sammanhängande höjddparti i öst-västlig riktning. En moränrygg sträcker sig också norrut från sjön. Söderut sträcker sig åker- och hagmarker ned mot Storsjön. Området är rikt på fornlämningar. Bytomter, gravfält, ensamliggande stensättningar, boplatssområden med skärvtenshögar och fossil åkermark vittnar att området nyttjats intensivt under både förhistorisk och historisk tid.

Norr om undersökningsområdet ligger gravfältet L1985:9982 som består av cirka 20 runda stensättningar. Den största stensättningen är helt söndergrävd med en stor grop i mitten. Hälften av de övriga stensättningarna har ytskador och minst en är schaktskadad av väg.

I direkt närhet till undersökningsområdet löper det större sammanhängande höjddpartiet. Där finns grav- och boplatssområdet L1984:191. Fornlämningen består av en skärvtenshö, en stenröjd yta, en stenfylld stensättning, och tre övertorvade stensättningar. Längre västerut längs höjddpartiet ligger gravfältet L1985:9968 bestående av ett trettiotal övertorvade runda stensättningar. Strax väster om gravfältet finns en hägnad i form av en stensträng (L1985:9431) och strax norröver ytterligare ett gravfält (L1985:9432) som består av fem övertorvade stensättningar. På höjddpartiet finns också ett grav- och boplatssområde (L1985:9414) bestående av två rösen, en skärvtenshö och två stensättningar. Vidare västerut längs höjddpartiets södra sluttning finns ytterligare elva ensamliggande stensättningar.

Cirka 70 meter norr om undersökningsområdet ligger Davidsta bytomt (L1984:81) vars äldsta belägg är från år 1551, då benämnd som *Dagestade*.

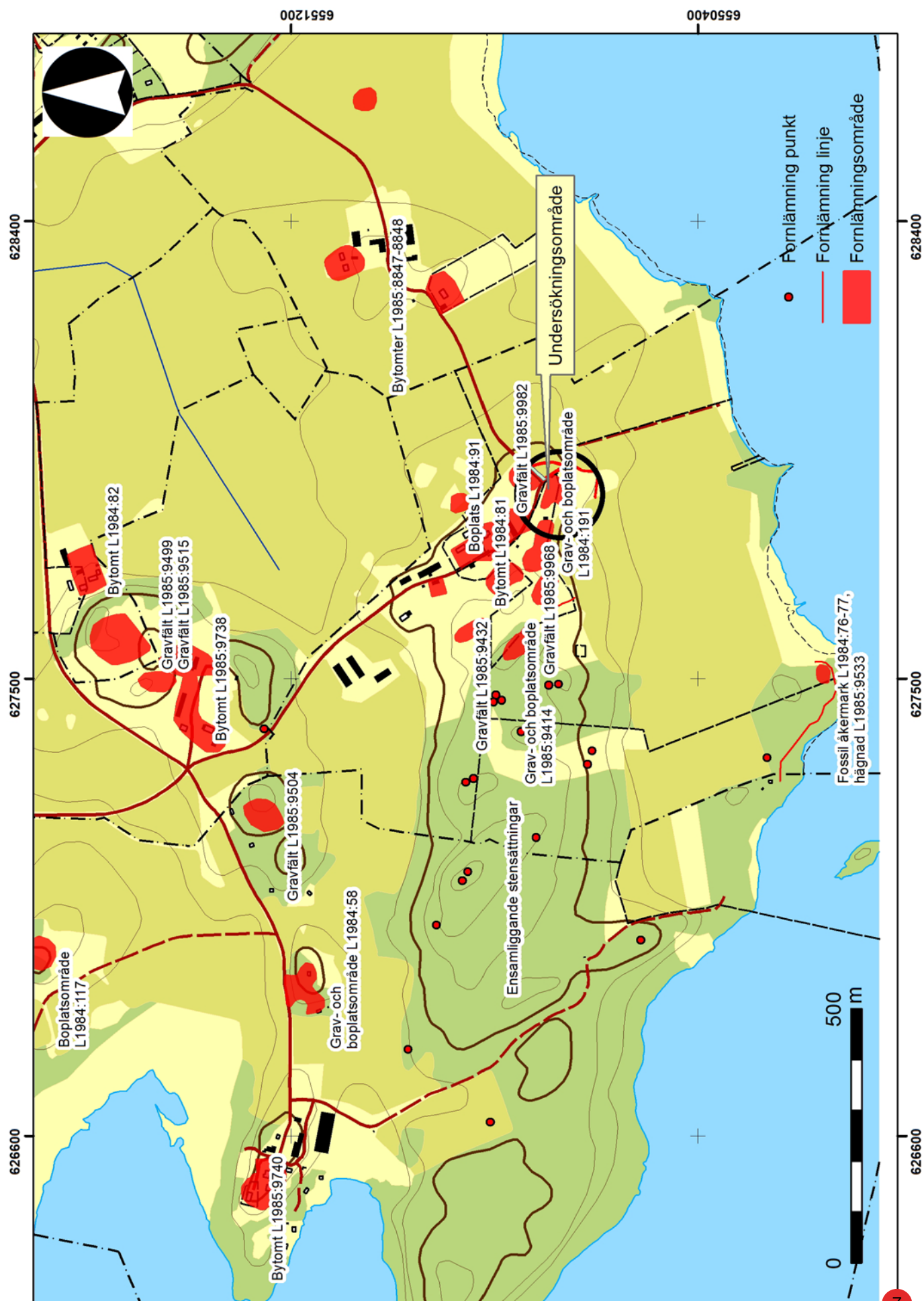
Ett 100-tal meter norr om undersökningsområdets norra del finns L1984:91, ett boplatssområde bestående av två skärvtenshögar och skärvtensförekomst. Ytterligare norrut finns två registrerade bytomter (L1985:9738 och L1984:82). Mellan de två bytomterna finns gravfältet L1985:9515 bestående av 45 stensättningar, åtta högar och två resta stenar. Strax intill ligger gravfältet L1985:9499 som består av 10 högar.

Cirka 300 öster om undersökningsområdet ligger Ålsta bytomt (L1985:8847).

Nära Storsjön, 600 meter söder om undersökningsområdet finns fossil åkermark och en hägnad (L1984:77).

Tidigare undersökningar

I anslutning till den nu aktuella undersökningen utfördes vintern år 2014 en schaktningsövervakning inom fornlämningsområdena för gravfältet L1985:9982 och boplatssområdet L1984:91. Inga arkeologiska lämningar påträffades vid schaktningsövervakningen.

Figur 2. Fornlämningsbilden kring undersökningsområdet. Skala 1:10 000.

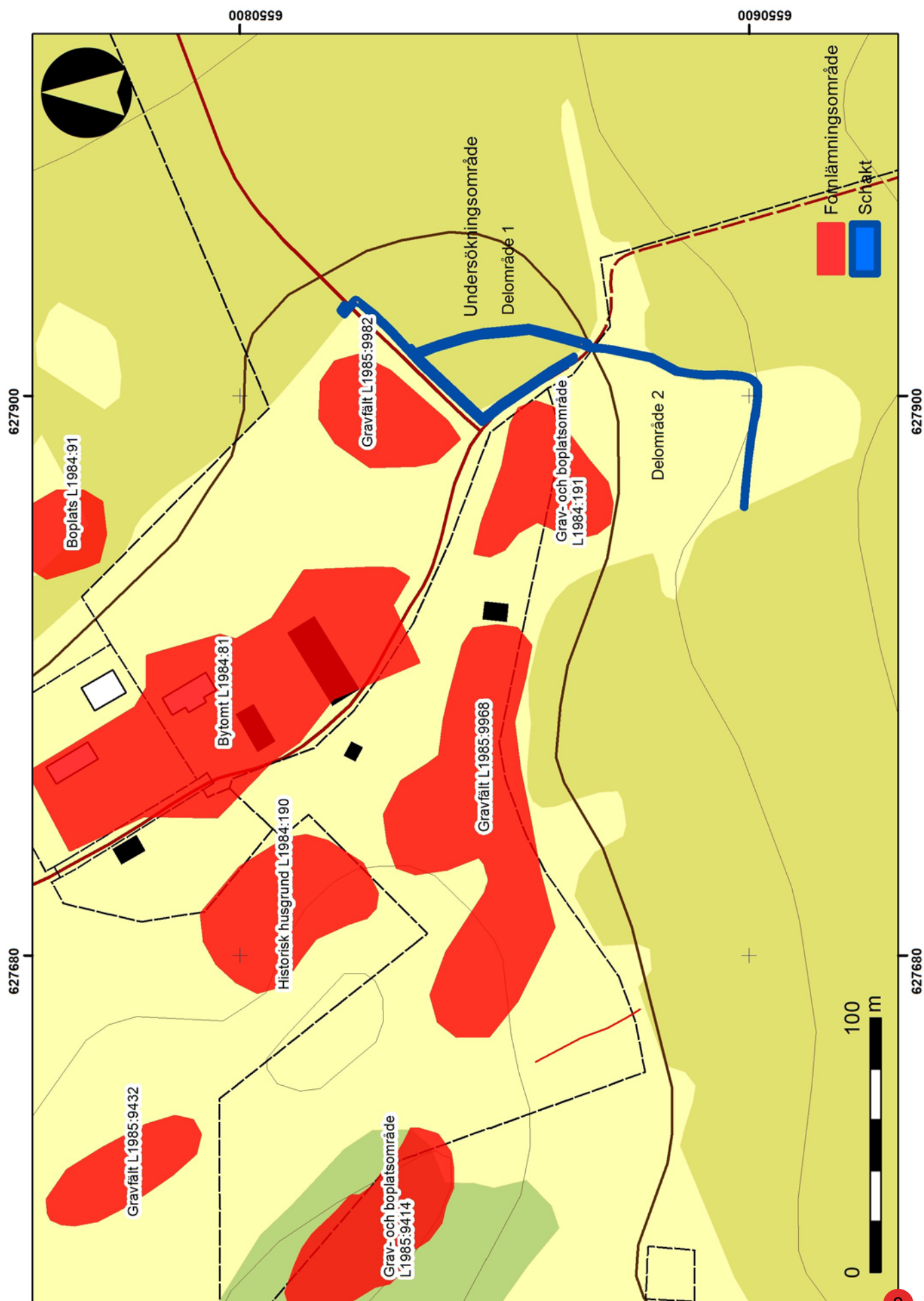
Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar som berördes samt att ta tillvara fynd. Om mer komplicerade lämningar skulle påträffas fick de inte tas bort, utan att Länsstyrelsen givit sitt godkännande.

Metod

Den arkeologiska undersökningen utfördes som en schaktningsövervakning, vilket innebär att schaktningsarbetet övervakades i delsträckor där nya ledningsschakt togs upp i närhet av fornlämningarna. Schaktningsövervakningarna utfördes med hjälp av grävmaskin. Där anläggningar påträffades rensades de fram, bedömdes till karaktär och avgränsades. Därpå mättes de in, fotograferades i plan, undersöktes och beskrevs i text. När anläggningar påträffades vidgades schaktet något för att kunna avgränsa lämningarna. I området där flera boplatslämningar påträffades grävdes schaktet med 1,5 meters bredd ner till anläggningsnivå eller steril mark. Mätning skedde med handhållen GPS. Mätdata lagrades i Intrasis 3 och redigerades i ArcGIS 10.3. Då flertalet lämningar påträffades kontaktades Länsstyrelsen och beslut togs att anläggningarna skulle dokumenteras och grävas ut. Alla anläggningar utom A2 har grävts ut i sin helhet. Anläggningen A2 dokumenterades och bevarades kvar i schaktet då kabeln förlades direkt norr om anläggningen.

Kolprover samlades in för analys. Kolprov från en härd skickades till Ulf Strucke, Antraco HB för vedartsbestämning och laboratoriet Beta Analytic utförde ¹⁴C-analysen.

Figur 3. Översiktsplan med övervakade schakt. Skala 1:2 000.

Resultat

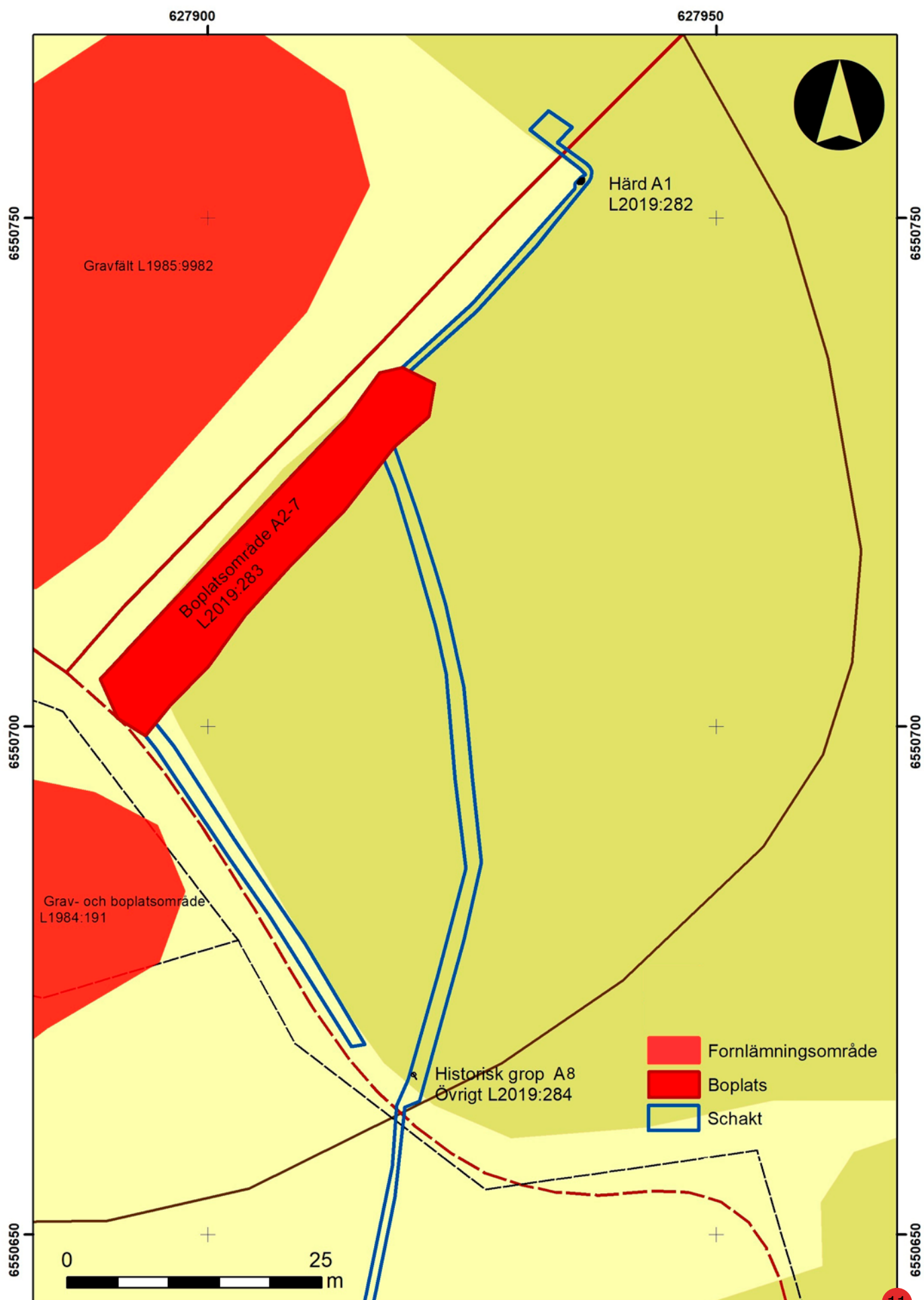
Sammanlagt övervakades cirka 320 meter fördelat på två delområden. Schaktningsövervakningen resulterade i åtta påträffade lämningar, dessa har registrerats i *Fornreg* som en härd, ett boplatssområde och en övrig kulturhistorisk lämning. Inom boplatssområdet fanns tre härdar, två stolphål och en grop av förhistorisk karaktär.

Delområde 1

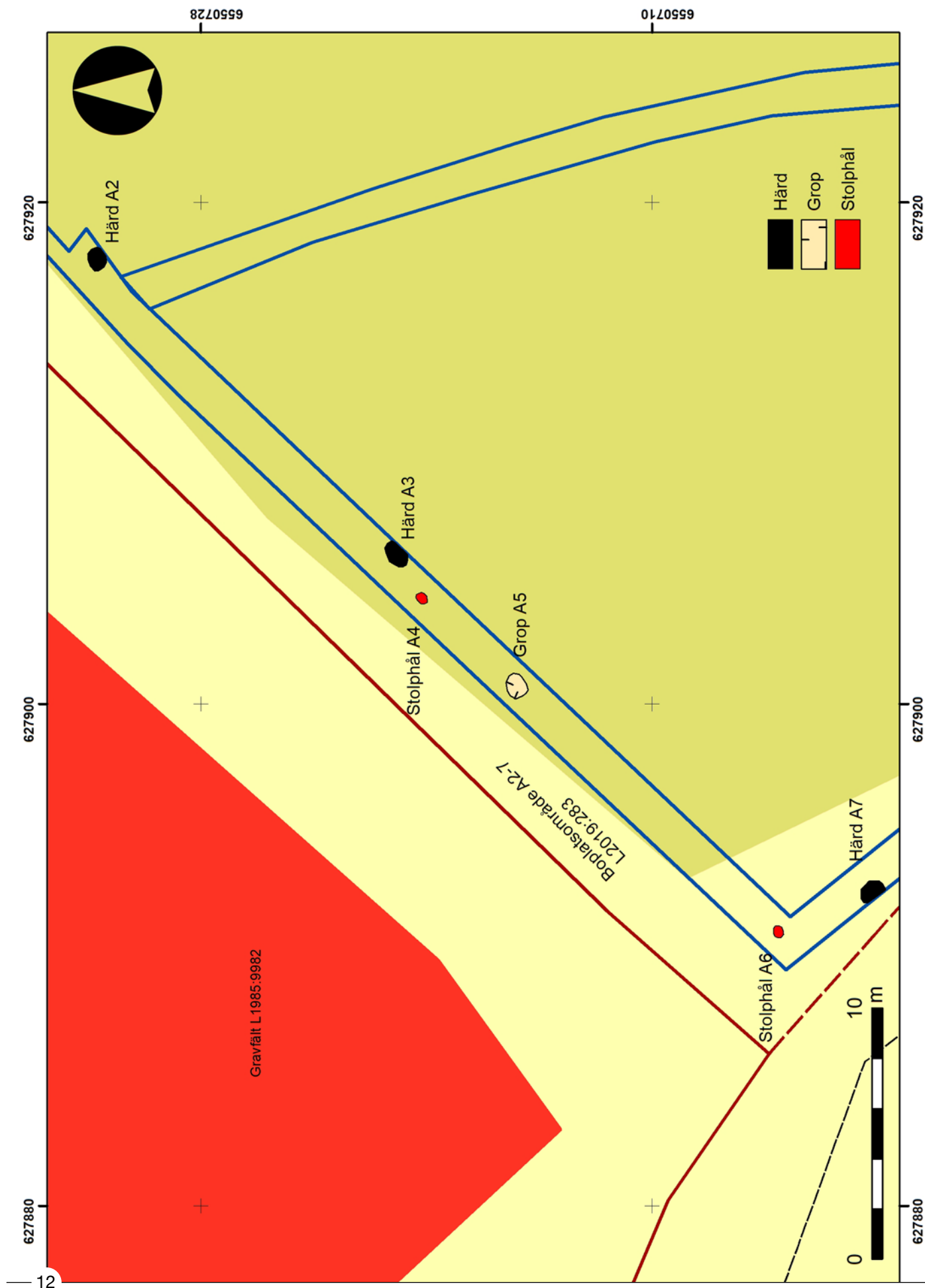
Delområde 1 låg söder om gravfältet L1985:9982. Marken består av åkermark med en nord-sydlig moränrygg som sluttar åt öster. Schaktet grävdes inledningsvis till en bredd av 0,3 meter och ett djup av 0,8 meter. Undergrunden bestod av lerig silt i den låglänta östra delen för att i väster övergå till grusig morän. När lämningar påträffades grävdes schaktet med en bredare skopa (1,5 meter) ner till anläggningsnivå eller steril mark. Resterande djup ner till 0,8 meter grävdes med smal skopa. Schaktningen utgick från den transformatorstation som ligger öster om gravfältet. Schaktet grävdes söderut genom en bruksväg och sedan ut i åkermark. I åkerkanten påträffades en härd (A1) (L2019:282). Härden mätte 0,7×0,8 meter, med ett bevarat djup av 0,11 meter. I profil hade härden svagt sluttande kanter mot en plan botten. I härden fanns rikligt med kol och enstaka skörbrända stenar. På ytan fanns stora kolbitar, fragment av bränd lera och söndersmulade obrända djurben.

Schaktet grävdes sedan vidare västerut längs åkerkanten mot moränkrönet. Kring krönet påträffades flera boplatslämningar som tillsammans har registrerats i *Fornreg* som ett boplatssområde (L2019:283). I slänten upp mot krönet låg ytterligare en härd eller rester av en sönderplöjd grav (A2). Schaktet vidgades till att grävas med en bredare skopa. Anläggningen mätte 0,7×0,8 meter med ett djup av 0,05 meter och bestod av rikligt med kol med enstaka skörbrända stenar. I den östra kanten påträffades tre fragment brända ben. Benen var så fragmenterade att det inte går att avgöra om det handlar om människo- eller djurben, men färgen på benen visar att de är kraftigt upphettade till omkring 800–1000 grader, något som normalt inte förekommer i en härd för matlagning. Detta skulle kunna tyda på att det handlar om brandlagret från en grav. I mitten av anläggningen fanns en cirka 0,3 meter stor sten, men i övrigt inget som skulle tyda på en gravkonstruktion. Anläggningen mättes in och dokumenterades. Kol och de brända benfragmenten samlades in, därefter täcktes anläggningen och bevarades på platsen. Schaktet för kabeln grävdes på sidan om anläggningen.

Cirka 10 meter längre västerut i slänten påträffades ytterligare en härd (A3). Härden mätte 1×0,6 meter och hade ett djup av 0,05 meter. Fyllningen bestod av svart sotigt grus med mindre kolbitar. Enstaka skörbränd sten förekom också i härden.

Figur 4. Delområde 1 med inmätta anläggningar. Skala 1:500.

Figur 5. Plan över inmätta anläggningar i delområde 1. Skala 1:200.

Figur 6. Härden A3. Foto taget från väster.

Strax västerut låg ett stolphål (A4) som mätte 0,4 meter i diameter. Stolphålet var u-format i profil med ett bevarat djup av 0,17 meter. Stolphålet var fyllt med mörkbrun humös grusig silt.

Gropen A5 låg cirka fem meter längre västerut. Gropen var 0,6×0,9 meter stor med en skålformad profil. Det bevarade djupet mätte 0,08 meter. Gropens fyllning liknade den i stolphålet och bestod av mörkbrun grusig silt med enstaka skörbränd sten.

Figur 7. Gropen A5 under utgrävning. Foto taget från norr.

Figur 8. Härden A7. Foto taget från väster.

I det nordvästra hörnet av åkern på krönet av moränryggen svängde schaktet åt söder. Här framkom ytterligare ett stolphål (A6). Stolphålet mätte 0,4 meter i diameter och liknade det första stolphålet både till form och fyllning.

Några meter söderut på krönet påträffades en hård (A7). Härden mätte 0,6×0,7 meter och hade en skålformad profil med ett bevarat djup av 0,06 meter. Det fanns rikligt med kol och några skörbrända stenar i härden. Kol från härden samlades in och skickades för en ¹⁴C-datering. Kolet som var från ek daterades till romersk järnålder/folkvandringstid 256–416 e. Kr. Då kolet var kärnved av ek med en hög egenålder bör dateringen kalibreras med ± 25–50 år.

Schaktet grävdes inledningsvis till anläggningsnivå eller steril mark. När anläggningarna var utgrävda och dokumenterade grävdes schaktet ner till en nivå av cirka 0,8 meter. Strax innan krönet stötte man på berg när man schaktade ner på djupet. Därför beslutades att undvika hela krönet och istället gräva schaktet rakt över åkern längre österut. I det nya schaktet påträffades en grop (A8). Gropen mätte 0,5×0,4 meter och hade ett bevarat djup av 0,12 meter. Gropen var fylld med matjord blandat med sintrat tegel och kakelugnsfragment. Gropen har registrerats i *Fornreg* som övrig kulturhistorisk lämning (L2019:284). Schaktet grävdes fram till den sydvästra åkerkanten och grävdes sedan genom bruksvägen in till delområde 2.

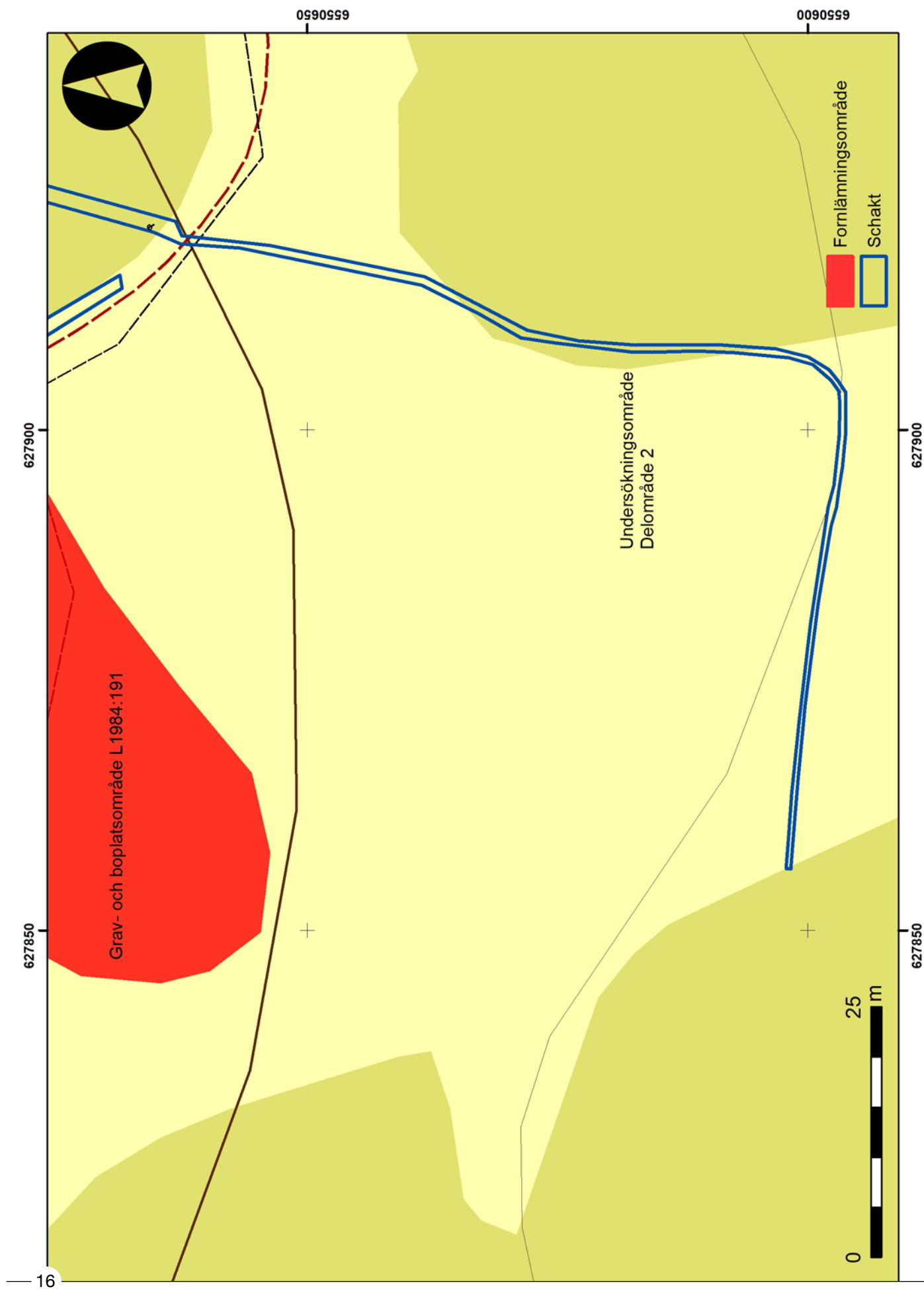
Figur 9. Sydvästra delen av delområde 1 i soluppgång. Foto taget från norr.

Delområde 2

I delområde 2 som ligger söder om grav- och boplatssområdet L1984:191 övervakades cirka 120 meter. Schaktningen i delområde 2 skedde längs med det större sammanhängande höjdpartiet som består av hagmark. Schaktet grävdes i västlig riktning nedanför en stenfri platåliknande yta, cirka 30–45 meter söder om fornlämningen L1985:191. Schaktet grävdes cirka 0,5 meter brett med ett djup av cirka 0,6 meter. Undergrunden bestod av grusig sandig morän med enstaka större stenar. Här påträffades inga arkeologiska lämningar.

Figur 10. Delområde 2 med en stenfri platå i förgrunden. Foto taget från nordöst.

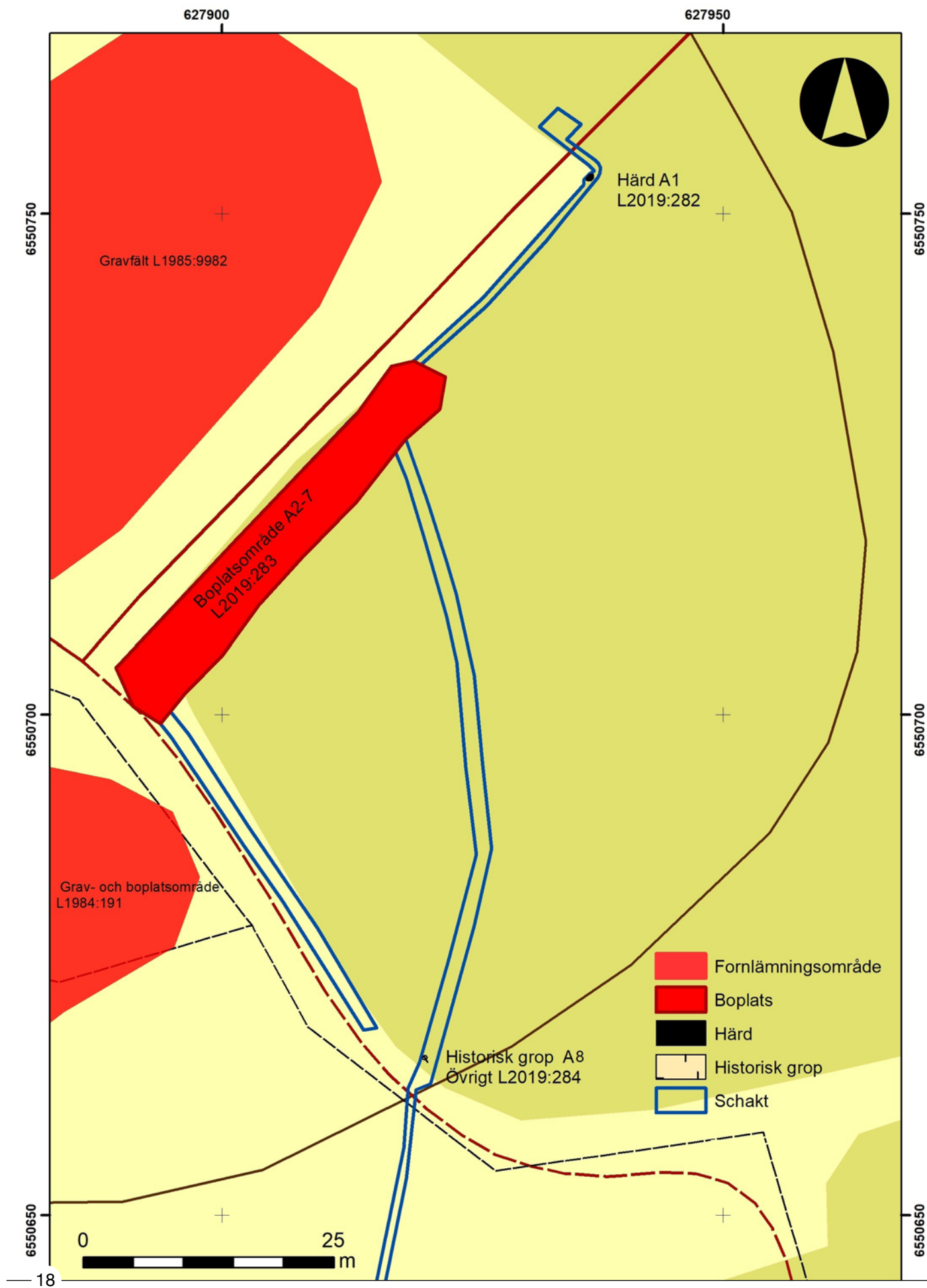
Figur 11. Delområde 2. Skala 1:500.

Tolkning

Undersökningen har resulterat i åtta nyfunna lämningar som har registrerats som en härd, ett boplatssområde och en övrig lämning. De flesta lämningarna var koncentrerade till den moränrygg som löper genom undersökningsområdet vilket är ett gynnsamt boplatssläge. Den härd som ¹⁴C-daterats till romersk järnålder/folkvandringstid visar att det har funnits en boplat under äldre järnålder och in i yngre järnålder. Bopplatsen bör sättas i samband med de intilliggande grav- och boplatssområdena.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att löpande undersöka och dokumentera lämningar som berördes. Den arkeologiska undersökningen genomfördes enligt undersökningsplanen. Arbetet gick som planerat och resultaten var i linje med som kunde förväntas. Inga avsteg togs från undersökningsplanen.

Figur 12. Undersökningsområdet med de nya registrerade lämningarna. Skala 1:500.

Referenser

Tryckta källor

Westrin, K. 2014. *Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning inom fornlämningarna 489:1 och 124:1, Gåsinge-Dillnäs socken*. SAU rapport 2014:34.

Websidor

www.fornreg.se

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt nr	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	190	0,5–1,5	0,8	Delområde 1 grävdes i åkermark. Ploglager 0,10–0,35 m, undergrund lerig silt och grusig morän med enstaka större stenar.
2	120	0,5	0,6	Delområde 2 grävt i hagmark. Torv 0,10 m, ploglager 0,20 m. Undergrund sandig till grusig morän med enstaka större stenar.

Bilaga 2. Anläggningstabell

A nr	Typ	Mått (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	Härd	0,7x0,9	0,11	Härd intill dikeskanten med skörbränd sten och rikligt med stora kolbitar. På ytan låg fragmenterade obrända djurben och bränd lera.
2	Härd/ sönderplöjd grav	0,7x0,8	0,05	Härd eller fragmentariska rester av en sönderplöjd grav. I anläggningen fanns några små fragment av brända ben.
3	Härd	0,6x1,0	0,06	Härd, kol och enstaka skörbränd sten.
4	Stolphål	0,4	0,17	Stolphål u-formad i profil fylld med mörkbrun humös grusig silt.
5	Grop	0,8x0,9	0,08	Grop med mörkbrun humös grusig silt, enstaka skörbränd
6	Stolphål	0,4	0,15	Liknar A4 u-formad i profil fylld med mörkbrun humös grusig silt.
7	Härd	0,6x1,0	0,06	Härd, rikligt med kol och enstaka skörbrända stenar.
8	Grop	0,4x0,5	0,12	Grop fylld med matjord och sintrat tegel.

Bilaga 3. Fyndtabell

Fnr	Anl.nr	Sakord	Föremålstyp	Material	Vikt (g)	Anmärkning
1	3	Ben	Brända ben	Ben	1	Tre små fragment av brända ben. Hårt brända blågrå till färgen.

Bilaga 4. Vedartsanalys

ProjektId 2139

**Södermanland, Gnesta kommun, Gåsinge-Dillnäs socken , Davidstad 1:4 och 1:5,
fornlämning 124:1 gravfält och grav- och boplatsoområde 176:1**

A7, PK1, Härd

Provet rensades från skärvtigt grus och sand. Träkolet var smuligt och rikligt med små flisor av löv- och barrträd som inte närmare kunde bestämmas. Även det identifierade fragmentet av gran var för litet för att kunna dateras. Eken är från kärnved med en egenålder som överstiger 30 år. En justering av dateringen på 50 ± 25 år kan vara lämplig vid kalibrering.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran*	Ek
0,1	0,1	8	8	1	7

* ej tillvaratagen

Calibration of Radiocarbon Age to Calendar Years

(High Probability Density Range Method (HPD): INTCAL13)

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -25.4$ o/oo)

Laboratory number **Beta-516885**

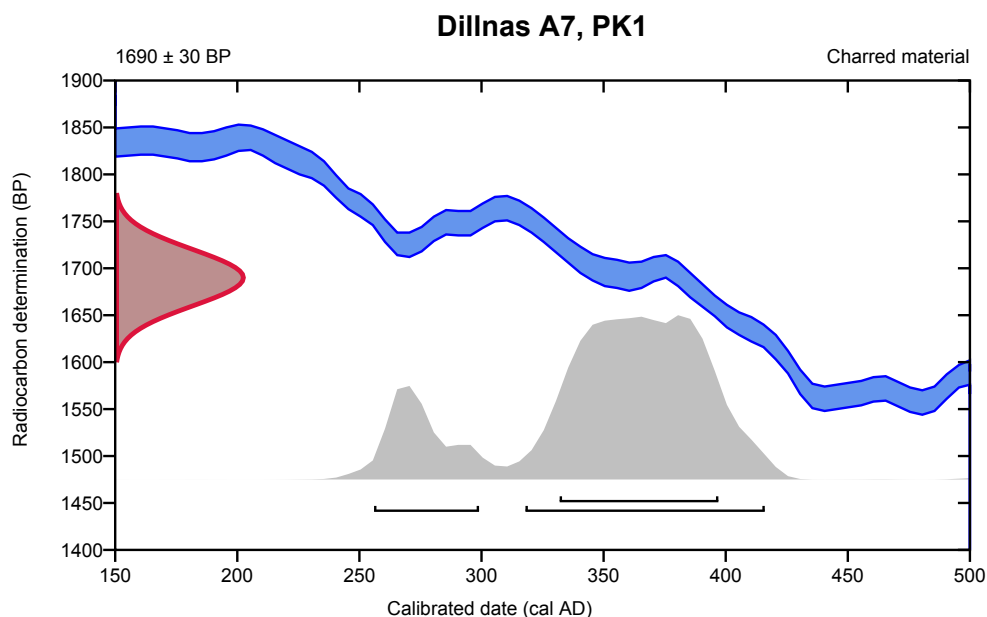
Conventional radiocarbon age **1690 $\pm$ 30 BP**

95.4% probability

(79.1%)	318 - 416 cal AD	(1632 - 1534 cal BP)
(16.3%)	256 - 299 cal AD	(1694 - 1651 cal BP)

68.2% probability

(68.2%)	332 - 397 cal AD	(1618 - 1553 cal BP)
---------	------------------	----------------------

Database used
INTCAL13

References

References to Probability Method

Bronk Ramsey, C. (2009). Bayesian analysis of radiocarbon dates. Radiocarbon, 51(1), 337-360.

References to Database INTCAL13

Reimer, et.al., 2013, Radiocarbon55(4).

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2019:12

